Kooste paneelikeskustelusta

Vetäjänä Annukka Mäkinen Kuntaliitosta

Panelisteina Marja-Riitta Pihlman/TEM, Juha Niemelä/MMM, Merja Niemi/OKM, Mika Riipi/Lapin liitto, Pekka Häkkinen/Etelä-Savon ELY, Anne Sandelin, Jyväskylän kaupunki, Teemu Eriksson, VM

Miten alke-keskustelu voidaan kytkeä muihin, mm. maakuntalain 13 pykälän mukaisiin neuvotteluihin?

- Ensimmäinen neuvottelu- ja keskustelukierros eri tahojen kanssa oli hyvä, mutta oli kyse vasta simuloinnin harjoittelusta, sillä palikoita ei ollut aidosti pöydällä. Harjoiteltiin yhteistä dialogia, mikä on suurin arvo. Olennaista on, että neuvottelut käydään kumppanuushengessä ja ne ovat kytköksissä toisiinsa. JTS-neuvotteluun tarvitaan koko tausta ja välineet, joita on hahmotettu aiemmissa keskusteluissa. Neuvotteluiden välille tulee rakentaa selvä kytkös. Asetelma tulee saada selkeäksi. Alke-päätös ja maakuntien vahvuudet; näiden pohjalta keskustellaan, mitä tehdään ja tämä tuodaan JTS-pöytään.
- Alke- ja ministeriökeskustelut toimivat valmisteluina keskusteluina JTS-pöytään, prosessissa jalostuvat asiat, jotta voidaan puhua rahasta. MMM rakentaa prosessia yhteisellä maakuntien strategiapäivällä, jossa käsitellään ruoka- ja luonnonvara-asiat.
- Alueiden kehittäminen on laajempi ilmiö kuin maakunnan järjestämisvastuulla olevat asiat. 13 pykälän keskustelussa ei käsitellä esim. infrarahoitusta. Alke-neuvotteluista tässä tapauksessa tarvitaan impulsseja myös muihin pöytiin kuin JTS-pöytään. Harjoittelukierros oli ajallisesti niukka. Asioita tulisi käsitellä syvällisemmin. Alke-keskustelu ja 13 pykälän neuvottelut jäivät ohuiksi. Harjoittelukierroksella ei ollut kasvupalvelujen ohjaustapahtumaa. Yleiskatteellisen rahoituksen näkökulmasta kasvupalvelut ovat oleellinen sisältö. Kaksisuuntaisuus jäi näkymättä keskusteluissa; mitä maakunta voi tehdä uusilla valtuuksilla ja voimavaroilla? Tämän tulisi näkyä seuraavalla kierroksella.
- Aluekehittäminen on enemmän kuin JTS-neuvottelut tai alke-keskustelut. Miten alke-keskusteluja voisi paremmin hyödyntää suhteessa JTS-neuvotteluun? Pitäisi pystyä tunnistamaan asiat, jotka tulee noteerata JTS-pöydässä. Kaikkien maakuntien osalta ei onnistuttu nostamaan kissaa pöydälle oikeassa koossa. Kissa ei ole aina kytköksissä rahaan, voi olla kytköksissä muutoin maakunnan tilanteeseen. JTS-pöydässä keskustellaan yleiskatteellisesta rahasta. Alke-keskustelusta JTS-pöytään voi nousta erilaisia asioita rahoituksen suhteen. Olisiko seuraavalla kierroksella mahdollista, että keskustelu ja neuvottelu olisivat lähempänä toisiaan, jopa samana päivänä?
- Jos alke ja JTS olisivat samana päivänä. Miten saadaan tunnistettua isompia kokonaisuuksia, jotka koskettavat useampia maakuntia? Haasteet eivät pysähdy maakuntarajoihin. Sähköinen alusta toimi välttävästi. Alustan tulisi kerätä kumulatiivisesti tietoa. Ei ole sovittu, miten keskustelujen johtopäätösten kanssa tehdään ja viedään eteenpäin. Johtopäätösten jälkihuolto tulisi katsoa yhdessä. Eri neuvottelujen ja keskustelujen yhteenkatsomiseksi tarvitaan fokusointia. On haasteellista, että ollaan eri kohdassa hallituskautta; maakunnan lobbasivat jo tulevaa, ministeriöt ovat kiinni nykyisessä. Alke-päätöksen valmistelussa voidaan olla enemmän samassa kohdassa. Rakennerahastoista käytiin vähän keskustelua; näiden teemojen vieminen konkretiaan olisi aiheen.

- Miten sektoriprosessit voisivat tuoda syötteitä alke-keskusteluun? Kumpaa tarvitaan ensin? OKM toisti itseään kaikissa keskusteluissa. Valmistelussa ja sähköisessä alustassa tulisi olla tilaa sektorikohtaisen tilannetiedon välittämiselle etukäteen. Korkeakoulujen sopimusprosessin kautta rakentuu luonteva ja tiivis yhteys, jossa voidaan välittää syötteitä puolin ja toisin. MMM:n prosessista kesäkuussa vuosittain strategiapäivä. Tilannekuva rakennetaan oman tematiikan mukaiseksi. MMM:ssä on suunniteltu maakuntavastaavia, jotka seuraisivat maakuntien tilannetta.
- TEM:n organisaatiomuutoksen ja lainvalmistelun vuoksi sisäisesti ei pystytty riittävään prosessiin alke-valmistelussa (mm. kasvupalvelut). Kasvupalveluille ei ole tarkoitus rakentaa omaa prosessia.
- Maakunnat haluaisivat samaan pöytää korkeakoulujen kanssa neuvottelemaan OKM:n kanssa. OKM toivoo, että maakuntien tulisi käydä keskustelu alueella etukäteen; keskustelun tulee ilmentää maakunnan näkökulmaa.
- Perusproblematiikka: maakunnan vinkkelistä aluekehittämisessä on useita eri toimijoita, ja tehtävät ovat maakunnan tekemistä laajempia. Maakuntastrategia kokoaa kokonaiskuvan. Alke-keskustelusta tulisi valua konkreettisia asioita eri pöytiin (JTS, sektorikohtaiset). Jos alke-keskusteluista ei valu asiat jatkoneuvotteluihin, korkeita edustajia ei osallistu enää.
- Etelä-Savon kaavio; rahasta, tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta tullaan jatkossa varmasti puhumaan.
- Haasteet eivät pysähdy maakuntien eivätkä kaupunkien rajoihin. Erillisessä neuvottelukulttuurissa pitäytyminen yhteisen sijasta. Niin kauan kuin ministeriöt neuvottelevat suoraan kaupunkien tai yliopistojen kanssa, tämä on hajauttavaa suhteessa maakuntaan. Pitäisi miettiä, ketä näissä pöydissä on mukana.
- LVM: poikkihallinnollisuus on keskeistä; liikenne ja viestintä eivät ole siiloja. Saavutettavuus tuli kaikissa keskusteluissa esille. Liikenne ja viestintä kytkeytyvät fyysiseen ja digitaaliseen infraan. Tänään on eduskunnassa keskustelu maantie- ja liikennejärjestelmästä. Tähän kytkeytyy runkoverkkopäätös ja liikennejärjestelmäsuunnittelu (sis. 12 vuoden ohjelma). Jatkossa kytkentä, jottei mennä sektorikohtaisesti; LiVi keskustelee paljon alueiden kanssa; kytkentä myös alke-keskusteluihin? Valtionhallinnossa tulee pohtia, miten liikennesuunnittelu kytketään muihin prosesseihin mukaan.
- Kyseessä on haastava ja monitasoinen prosessi. Maakuntiin kytkeytyy monia käynnissä olevia prosesseja. Prosesseilla on luonnostaan erilaisia aikatauluja. Asioilla on eri käsittelytapoja ja skaaloja.
- Kyseessä on oppimisprosessi, 100 prosentin onnistumista ei voida saavuttaa heti. Prosessia voidaan trimmata.
- Ennakko-odotus alke-keskustelusta oli kuulumisten vaihto. Positiivista oli, että ministeriöiden edustajat olivat hyvin perehtyneitä. Lopullinen tavoite jäi hämäräksi. Kokoavalle keskustelulle on tarve. On kirkastettava tavoitteet ja se, mitkä työkalut ovat käytettävissä (mistä on ylipäätään mahdollista keskustella). On hyvä, että kaupungit ovat mukana keskusteluringissä. Mikä on VN:n näkemys? Kunnianhimoiset tavoitteet ovat tärkeitä monesta näkökulmasta.
- Miten maakunnan sisäinen valmistelu nivoutuu keskusteluihin ja neuvotteluihin? VN:n tilannekuvan tulisi tulla etukäteen; vuoropuhelun tulisi alkaa ennen keskustelua. Lapissa käytiin vuorovaikutteista valmistelukeskustelua ennen keskustelua. Lapissa on Lappi-sopimus, joka sitouttaa eri toimijoita. Isosta kuvasta tuli keskustella kerralla kaikkien tahojen kanssa. Tarvitaan yhteinen pöytä yhteisellä ymmärryksellä, jollainen alke-pöytä on. Erillisiä pöytiä on kyllä runsaasti. Maakunnissa on pitkään rakennettu yhteistä tahtotilaa. Nyt maakunnasta tulee aiempaakin monipuolisempi toimija. Maakunnan strategisen tahtotilan tulee olla yhtenäinen.

- Kipakkaa keskustelua kaupunkien roolista käydään. Malpe-keskustelut ja yhteys alke-keskusteluihin. Prosessit laitettava tukemaan toisiaan. Tarvitaanko pöytä, jossa tehdään yhteinen näkemys (maakuntalähtöisesti)? Alke-keskustelulle rakennettava tietoisesti tilaa.
- Alke-keskustelun lisäarvo oli, että VN:n edustajille hahmottui maakuntien erilaisuus ja erikoistuminen sekä aluelähtöinen ajattelu. Maakunta (Varsinais-Suomi) esiintyi yhtenäisenä rintamana ja viesti oli yhteinen; tästä voi olla ylpeä. Maakunnan ja ministeriöiden tulee puhua samoista asioista.

Aluekehittämiskeskustelujen johtopäätökset:

- Alke-johtopäätöksistä linkki VM:n tilaisuuteen
- Tarvittaisiin johtopäätösten lajittelu; mihin eri johtopäätökset viedään
- Johtopäätösten peilaaminen suhteessa ennakointiin
- Ministeriöiden tulee kohdentaa maakunnittain haasteet, ongelmat, keskeiset kipupisteet vielä konkreettisemmin; tähän tarvitaan enemmän aikaa ja tilaa (VN:n tason yhteistä keskustelua myös johtopäätösten läpikäyntiin)
- 25.5. VM:n tilaisuuden keskeinen teema on valtioneuvoston yhteistyö
- Parhaita johtopäätöksiä ovat: mitä asioita edistetään ja mihin suuntaan viedään.
- Alke-keskustelun luonne on kokoava keskustelu, sillä se on laaja-alaisempi, kuin muut keskustelut. VM:ssä tavoitellaan, että vuorovaikutus on jatkuva prosessi; neuvottelut, asiakirjat ym. ovat high lighteja. Jatkuva yhteydenpito on kuitenkin tavoite. Haaste on, että erotetaan isot ja pienet asiat.
- Jatkuva vuorovaikutus on tärkeää ja se on arkipäivää jo nyt. Yhteen keskusteluun ei saa ladata liikaa odotuksia, kyseessä on kuitenkin prosessi.
- Lähes kaikissa keskusteluissa nousi muutamia yhteisiä teemoja; nämä edellyttävät systeemisiä muutoksia.
- Kun tulee uusi HO ja alke-päätös, mutta voisiko muina vuosina prosessi olla kevyempi?
- Onko johtopäätöksiä käsitelty riittävästi sen jälkeen, kun ne valmistuivat?
- Samantyylisiä teemoja johtopäätöksistä saatiin tunnistettua ja viestittyä. Tarvitaan kuitenkin sellaisia johtopäätöksiä, jotka johtaisivat esim. toimintatapamuutoksiin tai uudelleensuuntauksiin. Osin tarvitaan maakunnallisia, osin ylimaakunnallisia johtopäätöksiä. Johtopäätöksiä tulee olla sekä lyhyellä että pitkällä aikaperspektiivillä.
- Tilannekuvat tulee saada yhteiseen käyttöön riittävän ajoissa. Näistä saadaan kiinni, mihin keskustelussa tulee fokusoida.
- Kehysriihessä suunnattiin rahoitusta osaavan työvoiman saamiseen; tämä esimerkki yhteisen johtopäätöksen vaikutuksesta käytännössä.
- Poikkihallinnollisten asioiden käsittelylle tarvitaan oma foorumi (vrt. esim. vesiasiat, jotka laskeutuvat usean eri ministeriön tontille).
- Alke-keskustelu voisi olla kaksijakoinen; ensin valmistautuminen hallitusohjelmaan, sitten alke-päätökseen. Välivuodet voisivat olla tsekkauksia. Maakunnat ovat poliittisia; voisiko kerran neljässä vuodessa oleva neuvottelu poliittinen? Virkamiehet voisivat hoitaa välivuosien neuvottelut.
- Alke-keskustelut ovat yksi osa aluekehittämisjärjestelmää. Alke-laki koskettaa muitakin ministeriöitä.

Aluekehityksen tilannekuva osana valtion ja maakuntien vuorovaikutusta

- Tilannekuvan sijasta tulisi puhua kehityskuvasta. Tilannekuva on staattinen, kehityskuvaa kohti mennään. Kaikista maakunnista tarvitaan yhtenäinen kuva. GPI-indeksi voisi olla yksi aluekehityksen mittari.
- Ennakointitiedon hyödyntäminen. Kehityskuva voisi sisältää tilannekuvan.
- Syksyllä voitaisiin keskustella, miten asioita on viety eteenpäin.
- Keskustelujen jälkeen tilannekuvien perään on kyselty; tarvetta niille on.
- Kehityskuva on positiivinen ja eteenpäin katsova. Yhdenmukaista kuvaa kaivataan, kuten myös maakunnan laatimaa kuvaa.
- VM on hyödyntänyt eri tahojen laatimia tilannekuvia omassa neuvottelussaan.
- Useat kehityskulut ovat pitkäjänteisiä, niissä ei tapahdu nopeita muutoksia.
- Datan ja tiedon tulee olla yhteistä.
- Yhtenäinen tilannekuva mahd. aikaisin on tärkeä lähtökohta; tämä voisi keskustelujen myötä jalostua kehityskuvaksi.